

edicija
do-des-ka-den
knjiga 21

Naslov originala
Dylan Thomas
Adventures in the Skin Trade

© The Dylan Thomas Trust, 1967

*prevela s engleskog**

Branka Petrović

urednik izdanja / lektor

Flavio Rigonat

* Naslov originala („skin trade“) upućuje na „trgovinu golom kožom“, odnosno prostituciju, ali je u prvom izdanju (Beograd, Prosveta, 1964) knjiga prevedena kao *Avanture pod pločnikom*.

AVANTURE POD PLOČNIKOM

I

DOBAR POČETAK

Tog ranog jutra, u januaru 1933. samo je jedan čovek bio budan u ulici, i on je bio veoma miran. Nazovimo ga Semjuel Benet. Na glavi je imao kruti šešir koji mu je inače stajao pored kreveta, u slučaju da se dva provalnika, čovek i žena, vrate po džak koji su ostavili.

U prugastoj pidžami, tesnoj ispod pazuha i procepljenoj između nogu, tapkao je bosonog niz stepenice i otvorio vrata trpezarije u šestosobnoj kući svojih roditelja. Soba je jako mirisala na poslednju lulu koju je njegov otac popušio pred odlazak na spavanje. Prozori su bili dobro zatvoreni, zavese navedene, a sporedna vrata zaključana, provalnici nisu mogli nigde da se provuku. Prvo je oprezno zavirio u poznate, svetlucave uglove sobe, kao da se bojao da porodica možda nemo sedi, tu u tami; onda je svećom pripalio gasnu lampu. Oči su mu još bile

umorne od snova o nedostižnim gradskim ženama i podavanju, ali je ipak video da Tinker, pomeranac, spava ispred ugašene vatre, i da stari časovnik između šupljih konja od lažnog abonosa, s podignutim koptama, pokazuje pet minuta do dva. Stajao je nepomično i osluškivao šumove u kući: nije imao čega da se boji. Gore je porodica bezbrižno disala i hrkala. Čuo je sestru kako spava u sobici, ispod potpisanih fotografija glumaca iz lokalnog pozorišta i zavisti dostojnih fotografija sa venčanja prijateljica. U najvećoj spavaćoj sobi, što gleda na poljanu koju su zvali dupe, njegov otac je u svom jedinom snu razmišljao o mesečnim računima, a majka je i u krevetu brisala i glancala čitavu šumu kuhinja. Zatvorio je vrata: sada ga niko više neće uznemiravati.

Ali svi zvuci inače mrtvih ili zaspalih, tamno rano jutro, blisko disanje troje nevidljivih srodnika, glasni stari pas, sve je to moglo da probudi susede. Na njegovo prisustvo u trpezariji, u to doba, moglo je i pućkanje gasne svetiljke da privuče pažnju gospođe Probert iz susedstva, preobučene u kozu u spavaćici, koja para vazduh svojim štipaljkama za kosu; zatim njenog živahnog, poslovnog sina s lancem za sat istetoviranim preko povećeg trbuha; tuberkuloznog stanara s njegovim urednim, otvorenim kišobranom i pljuvaonicom u ruci. Pravilna plima porodičnog daha mogla je da udari u zid kuće na drugoj strani, i da izvuče Baksterove. Prigušio je svetlost gasa i stajao je za trenutak pored sata, oslušku-

jući spavanje i gledajući gospođu Bakster kako se gola diže iz svog udovičkog kreveta, sa crnom trakom žalosti oko bedara.

Uskoro je njena slika nestala; ožalošćeno, ona se, puzeći, vratila natrag svom ljubavničkom ogledalu pod pokrivačima, a pravi predmeti u sobi došli su na svoje mesto tek kada je njegov strah da će se oni stranci gore, koje je poznao otkako je počeo da se seća, probuditi i sići dole sa žaračima i svećama.

Prvo je tu bio dugačak red fotografija njegove majke, prislonjenih uz brušeno staklo prozora. Profesionalac pod crnom kapuljačom slikao ju je dok je šetala ulicom Čejpel, u decembru, a slike je razvijao dok je u najbližem izlogu razgledala termose i pribore za pušenje, nazivajući preko ulice „dobro jutro“ zembiljima koje je poznavala, svećanim haljinama matrona, i šeširima nalik na saksije i nokšire na ukovrdženim, trajnom onduliranim glavama. Tu je eto hodala niz ulicu, pored prozora, korak po korak, jaka, sigurna, slobodna, obuzeta svojim kupovinama, čvrsto stiskajući torbu, sklanjajući se od običnih žena, slepih i opterećenih nedeljnim nabavkama, zavirujući u ogledala na vratima radnji s nameštajem.

„Fotografisani ste.“ Ovekovečena u jednom trenutku, kupovala je večito između vazne od brušenog stakla sa papirnatim cvećem i kutije s ukosnicama, između dugmadi, raznih kesica od šampona, kalemova konca, lepka za muve, kutija za cigarete. U dva

sata ujutro žurila je niz ulicu Čejpel, a u pozadini su visoki i okrugli šeširi išli u suprotnom pravcu, kišobrani se otvarali pred prvim kapima kiše koja je pala pre mesec dana, u daljini su bili nevidljivi ljudi koji će zauvek ostati stranci, nedovoljno jasni, a tamo negde iza nje, u pozadini, ležale su senke trgovačkog centra ispružene, utonule varoši. Mogao je da čuje kako njene potpetice lupkaju o tramvajske šine, mogao je da vidi, ispod pastelnog svilenog šala, okruglu metalnu značku Društva gospođe Roser, i babinu kameju na špicastom dekolteu kitnjasto pletenog džempera.

Sat je zazvonio i izbio dva časa. Semjuel ispruži ruku i uze svežanj fotografija. Onda ih iscepa na komade. Njeno mrtvo, zadovoljno lice ostalo je čitavo na jednom parčetu, i on ga pocepa preko obraza, od brade sve do očiju.

Pomeranac zareža i u košmaru pokaza svoje male zube. „Lezi Tinkeru. Spavaj, dečko.“ Onda je gurnuo komadiće fotografije u džep pidžame.

Pored časovnika je stajala i uramljena slika njegove sestre. Uništio ju je jednim pokretom, i sa cepanjem njenog nameštenog osmeha i gužvanjem u lopticu njene kratko ošišane kose, srušila se i Devojačka škola, i dugonoge, nasmejane ždrebice s njihovim crnim, dugačkim gaćicama i mašnjama; devojke sa hokejaškim nogama koje su se smejale zaklonivši lice šakama dok su trčale pored njega, bile su pocepane i bačene u propast, u džep njegove pidžame.

Nestale su u dvorištu, slomljene, i ležale su u komadima na njegovom srcu. Stenli Roud, gde se nalazila Devojačka škola, neće ga nikad više videti. Dole Pegi, šapnuo je svojoj sestri, zajedno sa svim dugim nogama i igrankama Mladih liberala, i sa dečacima koje si nedeljom uveče dovodila kući na večeru, zajedno s Lajonelom koga si poljubila na tremu. On je sada advokat. Kada sam ja imao jedanaest godina, a ti sedamnaest, čuo sam iz svoje sobe kako sviraš „Pustinjsku pesmu“.

Najveći deo zadataka iz istorije koji je stajao na stolu, bio je već ispravljen i osuđen ljubičastim rukopisom njegovog oca. Komadom ugljena iz ugašene vatre Semjuel ih je ponovo obeležio, pritiska jući ugljenom preko pažljivih ispravki, crtajući noge i grudi na marginama, mrmljajući imena i brojeve razreda. Istorija, to su laži. Evo, uzmite kraljicu Jelisavetu. Napred, uzmite Alisu Filips, vodite je u žbunje. To je direktorova ćerka. Uzmite starog Beneta i vijajte ga niz hodnike, natrpajte mu u usta datume, umočite njegov uštirkani okovratnik u mastilo kojim ispisuje ocene, a lenjirom kojim udara po zglobovima nabijajte mu zube natrag u njegovu krutu, ćelavu, dosadnu glavu. Zavrtite gospodina Nikolsona na njegovom telurionu, dok mu se peševi ne izgube iz vida.

Kažite gospodinu Parsonu da su videli njegovu ženu kako iz „Kompasa“ izlazi na leđima pijanog mornara, i gura novac u svoje podvezice. To je isto toliko istinito koliko i istorija.

Na poslednjoj stranici, pod džinovskom karikaturom čoveka sa tri noge, potpisao se nekoliko puta. Na prvoj stranici ništa nije žvrljao. Nije se moglo odmah primetiti da se njegova ruka tu umešala. Onda je bacio ugljen u ognjište. Prašina se podigla kao oblak i ponovo se spustila na leđa pomeranca.

Kad bi samo mogao da sad više na plafon, na tamni krug od gasa, na pukotine i linije koje su uvek predstavljale ista lica i oblike: dva bradata čoveka koji gone životinju preko planinskog prevoja, ženu koja kleči s licem na kolenima. Dođite i pogledajte kako Semjuel Benet uništava kuću svojih roditelja u ulici Mortimer, blizu Stenli Grouva, gde mu nikada više neće biti dopušteno da se vrati. Gospođo Bakster, virnite ispod hladnih čaršava: ni gospodin Bakster, koji je radio u kancelariji Pristanišne kompanije, ne može nikad više da se vrati. Gospođo Probert Čestnats, vaš jarac je otišao i ostavio dlake u krevetu; gospodin Bel, samac, kašlje čitavu noć pod svojim kišobranom; tvoj sin ne može da spava, on prebrojava jeftine muške čarape preskačući preko ispreturnih pokrivača. Semjuel je vikao u sebi: „Dođite da vidite kako uništavam dokaze, gospođo Roser, virnite malo ispod vaše mreže za kosu. Video sam vašu senku na zavesi, kada ste se svlačili, stražario sam pored svetiljke blizu mlekare, nestali ste ispod šatora i pojavili se vitki, grbavi i crni. Ja sam jedini u Stenli Grouvu koji zna da ste vi crna žena sa grbom. Vi ste, gospodine Roser, oženjeni kamilom, svako je

lud i rđav u svojoj kutiji kad su zavese spuštene, dođite i pogledajte kako u tišini razbijam porcelan zato da nikad više ne bih mogao da se vratim.“

„Pst“, rekao je sam sebi, „poznajem te.“

Otvorio je vrata ostave s porcelanom. Najbolji tanjiri sijali su u redovima, našarani dvorcem obraslim bršljanom pored vrbe, korpama čvrstog cveća na voću i cvećem isprepletanim tekstovima. Činije za supu bile su poređane na jednoj polici, na drugoj tanjirići za salatu, činijice za pranje prstiju, rešetke za prepečeni hleb na kojima je pisalo Portkol i Bebi, posude za slatkiše, stara posuda za brkove. Poslepodnevni servis za čaj bio je krhak kao keks i uokviren zlatom. Udario je jednim tanjirićem o drugi, i izvijeni grlič čajnika slomio mu se u rukama. Za pet minuta porazbijao je čitav servis. Neka sve ćerke ulice Mortimer dođu da me vide, šapnuo je u zatvorenoj ostavi: blede, mlade devojke što pomažu kod kuće, proračunavaju rastojanje do radnji koje bogato mirišu, kovrdžaju na mansardama svoje prave, suve kose; krv teče kroz njih kao so. Ja se nadam da činovnice kuckaju na vrata, otkucavaju Gospodine ili Gospođo pod staklenim verandama; te čvrste, sjajne devojke, koje nikada ne idu suviše daleko. Možete ih čuti na stazi iza pošte dok prolazite na prstima, a one govore: „i onda je on rekao i ja sam rekla i on je rekao i o da, ja sam rekla“, a korektni muški glasovi im nežno odobravaju. Isterajte ih iz Stenli Grouva, ja znam da one spavaju pod čaršavima, do grla u želja-

ma. Beril Dži se udaje za trgovačku komoru u sivo-beljoj crkvi, gospođu Predsednikovičin Lanac, gospođu Nakrivljeni Šešir, gospođu Divan, ja razbijam činije za supu u ostavi.

Poklopac sa činije ispade mu iz ruke i razbi se.

Očekivao je da se njegova majka probudi. Gore se niko nije čuo. „Tinker je to učinio“, rekao je glasno, ali ga je njegov bučni glas naterao da učuti. Prsti su mu se sledili i ukočili, znao je da neće više moći da podigne nijedan tanjir da bi ga razbio.

„Šta to radiš?“ zapitao se najzad, mirnim, ravnodušnim glasom. „Ostavi Ulicu na miru. Pusti je da spava.“

Onda je zatvorio vrata ostave.

Čak se ni časovnik nije probudio.

Lumpujem odlazeći, rekao je.

Moraće sada da bude brz. Slučaj u ostavi mu je zadao takav strah da je jedva uspeo da pocepa račune koje je našao u fioci trpezarijskog kredenca i rasturi ih ispod kauča. Bilo je teško uništiti sestrin heklani ručni rad, a mali miljei i šareni pokrivači za čajnik bili su čvrsti kao guma. Iscepao ih je što je bolje umeo i nagurao ih u dimnjak kamina.

„To su tako sitne stvari“, rekao je. „Trebalo bi da razbijem prozore i napunim jastuke staklom.“ U ogledalu ispod Mona Lize video je svoje okruglo, blago lice. „Ali nećeš to učiniti“, rekao je okrenuvši se, „bojiš se buke.“ Vratio se opet svom odrazu. „Nije to. Bojiš se da ona ne poseče ruke.“

Na žičanom štitniku gasne lampe sagoreo je ivice majčinog suncobrana i osetio kako mu suze teku niz obraze i padaju na okovratnik pidžame.

Čak ni u prvom trenutku osećanja krivice i stida nije zaboravio da isplazi jezik i okusi trag suza. Plačući i dalje, rekao je: „To je so. To je prava so. Kao u mojim pesmama.“

Popeo se gore po mraku, sveća je podrhtavala; došao je do svoje sobe i iznutra zaključao vrata. Ispružio je ruke i dotakao zidove i krevet. Dobro jutro i zbogom gospođo Bakster. Njegov prozor, koji je gledao u njenu spavaću sobu, bio je otvoren mirnom jutru bez zvezda, ali on nije mogao da čuje kako ona diše i spava. Ulica je bila zatvoreni grob. Roserovi i Probertovi i Benetovi bili su mirni i sigurni, i duboko utonuli u svoje odvojene tišine. Glava mu je dotakla jastuk, ali je znao da neće više moći da spava. Oči su mu se sklopile.

Dođite u moj zagrljaj, jer ja neću da spavam, devojke što spavate na sve strane po mansardama i sobicama četvrtastih kuća od crvenih opeka, s uvučenim prozorima koji gledaju na drveće iza ograda. Poznajem vaše sobe kao svoje ruke, kao vaše potiljke na slikama kad se naslanjate na susedna ramena. Neću više da spavam. Sutra, danas, odlazim vozom u sedam i petnaest, sa deset funti i novim koferom. Položite vaše ukosnice na moj jastuk, budilnik u šest i trideset nateraće vas da se žurno vratite i navučete zavese i založite vatru pre nego što ostali ustanu. Si-

đite brzo, kuća Benetovih se topi. Čujem vas kako
dišete, čujem gospođu Bakster kako se prevrće u snu.
O, mlekadžije se bude!

Zaspao je sa šeširom na glavi, stisnutih pesnica.

2.

Porodica se probudila pre šest sati. Čuo ih je u polusnu kako se muvaju po stepeništu. Sigurno su u domaćim haljinama, bajatih očiju i zamršene kose. Pegi je možda narumenila svoje obraze. Porodica je utrčavala i istrčavala u kupatilo, ne zaustavljajući se da se opere, i sudarala se na vrhu uskih stepenica, svađajući se i žureći da njega spremi. Pustio je da potone dublje, sve dok se talasi nisu opet slomili oko njegove glave a svetlosti grada se zavrtele i zasijale u očima žena koje su hodale u poslednjem snu koji je zapamtio. Iz daljine je čuo oca kako dovikuje kao čovek sa susedne obale.

„Jesi li stavila kesu sa sunderom unutra, Hilda?“

„Naravno da jesam“, odgovorila je iz kuhinje.

Samo da ne pogleda u ostavu s porcelanom. Semjuel se molio među ženama koje su hodale kao stu-

bovi za svetiljke. Ona nikada ne upotrebljava najbolji porcelan za doručak.

„Dobro, dobro, samo sam pitao.“

„Gde je njegova nova četka?“

„Tako je, skini mi glavu vikanjem. Evo je. Kako mogu da ti je dam kada sam u kuhinji. To je četka sa inicijalima – SB.“

„Valjda znam njegove inicijale.“

„Majko, zar su mu potrebni svi ovi prsluci? Znaš da ih nikad ne nosi.“

„Januar je, Pegi.“

„Ona zna da je januar, Hilda. Ne moraju to da čuju i susedi. Osećaš li da miriše kao da nešto gori?“

„To je samo majčin suncobran“, rekao je Semjuel u zaključanoj sobi.

Obukao se i sišao. Gas je opet goreo u trpezariji. Na gasnom štednjaku majka je kuvala jaje za njega. „Mi ćemo kasnije doručkovati“, rekla je, „ne smeš da zakasniš na voz. Jesi li dobro spavao?“

„Prošle noći nije bilo provalnika, Seme“, rekao je njegov otac.

Majka je unela jaje. „Ne možete ih očekivati svake noći.“

Pegi i otac su seli ispred ugašenog ognjišta.

„Šta misliš, šta ćeš prvo da uradiš kad stigneš tamo, Sem?“ pitala je Pegi.

„Naći ću sebi lepu sobu, naravno, i to da nije baš u centru. I da gazdarica ne bude Irkinja.“ Majka mu

je četkala okovratnik dok je jeo. „Odmah se smesti, to je važno.“

„Smestiću se.“

„Ne zaboravi da pogledaš pod tapete, da vidiš ima li stenica.“

„Dosta je toga, Pegi. Sem zna šta je čista soba čim je vidi.“

Video je sebe kako kuca na vrata nekog svratišta u samom centru grada i kako se na vratima pojavljuje Irkinja. „Dobro jutro, gospođo, imate li jeftinu sobu?“ „Jeftiniju nego sunčev sjaj, za tebe, mladiću.“ Ona neće imati više od dvadeset jedne godine. „Ima li stenica?“ „Svuda po zidovima, neka je hvala Gospodu.“ „Uzeću je.“

„Znaću šta radim“, rekao je majci.

„Dženkinsov auto još nije stigao“, rekla je Pegi. „Možda mu je pukla guma.“

Ako ne bude uskoro došao, sve će primetiti. Preklaču se komadom porcelana.

„Ne zaboravi da posetiš gospođu Čepmen. Pozdravi je od nas iz broja četrdeset dva.“

„Posetiću je sutra, majko.“

Taksi se zaustavio pred kućom. U celoj ulici krajevi zavesa po spavaćim sobama biće podignuti.

„Evo ti novčanik. Nemoj ga sada stavljati u džep gde ti stoji maramica. Ne znaš kada ćeš poželeti da izbrišeš nos.“